

Mary hittade guldkorn

Mary Andersson (1929–2020) var en omtyckt författare som både skrev romaner, reportage och teaterpjäser. Hon började skriva i 40-årsåldern under en period av arbetslöshet. Hon tilldelades det allra första Moa-priset 1989 och senast tilldelades hon Malmö stads kulturpris 2015. Här återpublicerar vi Jane Moréns intervju med henne i samband med att hennes sista bok, självbiografin *Den vingabrödna*, kom ut.

TEXT JANE MORÉN

Mary Andersson är en fascinerande berättare. Hennes teatermanus har satts upp och gått för utsålda hus och hon har gett ut elva romaner som alla bygger på verkliga händelser och utspelar sig bland de fattiga i arbetarmiljöer i Malmö.

I höstas kom hennes elfte roman, *Den vingabrödna*, som är hennes samlade pärlor av gyllene ögonblick och minnesvärda scener på arbetsplatser hon har arbetat på. Och Mary har haft många arbeten så det finns mycket att berätta.

– Vingabrödna är skånska och betyder den vingbrutna. Det kallades jag för att jag var ett barn som hade huvudet fullt av tankar och alltid glömde bort och tappade saker, berättar Mary.

MARY VÄXTE UPP i en sjubarnsfamilj i Sorgensfri-området, ett fattigkvarter i Malmö. *Sorgensfri* blev också namnet på hennes debutroman som kom 1979. Det var svåra tider och under krigsåren fick Mary sluta skolan och i stället börja arbeta. Hennes första jobb var som flasksköljare på en senapsfabrik och hon var då bara 13 år gammal. Det var långa dagar, nio timmars arbete i en hård miljö, men det fanns en stor gemenskap bland fabriksarbetarna, en sammanhållning som Mary tycker saknas i samhället i dag. Som 14-åring drabbades Mary av reumatisk feber och fick ett fel på hjärtklaffarna. Det gjorde att hon inte kunde ha tunga jobb.

– Jag arbetade ett tag som tjänsteflicka åt en fin familj som bodde på femte våningen. När frun i huset sa åt mig att bära två tunga resväskor upp för alla trapporna var jag tvungen att säga nej och berätta om hjärtat. Då blev hon arg, så där kunde jag ju inte jobba kvar, säger Mary.

Att byta jobb ofta ansågs inte bra, då kallades man för hoppjerka. Att få ett jobb på den tiden var lätt, det fanns hur många som helst. Mary arbetade bland annat som sömmerska, växlarska, klipperska, chokladförsäljerska och

kontorsfröken. Hon arbetade i butik och bar, på inkassobyrå, sjukhus, hotell och fabriker.

Bostäder var det däremot ont om och det började byggas barnrikehus för fattiga familjer med många barn. Ett lovligt initiativ, men det fanns en baksida: folks fördomar. Mary har själv upplevt hur det var att växa upp i ett barnrikehus på 1930- och 40-talet i Malmö. Om den tiden berättar hon i romanen *Dåliga människor*.

– Vi hade stor gemenskap, men omgivningen tyckte det var dåligt att bo i barnrikehus och därför vågade man knappt säga var man bodde när man kom upp i tonåren. Det är som att säga att man bor i Rosengård i dag; något man helst håller tyst om så att man slipper alla fördomar, berättar Mary.

HON HAR ALLTID tyckt om att berätta historier men att skriva fanns det inte tid eller plats för, det fanns liksom inga utrymmen hemma där man kunde sitta och skriva. Hon berättar också om kraven på flickorna i en familj att alltid hjälpa till med hushållet, hur hon stod gråtfärdig med händerna i diskbaljan varje kväll medan bröderna var ute och spelade boll. Hur hon fick sno åt sig tid för att kunna göra något annat, som att läsa och skriva till exempel.

Redan som tioåring deltog hon i en författarpristävling för barn i Sydsvenska Dagbladet och erövrade andra pris som var två kronor.

När hon blev lite äldre skrev hon en del noveller som hon fick publicerade under antaget namn. Först när hon var över 40 år och nyskild småbarnsmamma började hon skriva på allvar, och det blev både teatermanus och romaner.

– Jag satt hemma på helgerna eller kvällarna när barnen sov och skrev om allt jag mindes. Det var svårt att vara ensamstående mamma på den tiden, det fanns inga dagis, så mammorna, även de gifta, var ibland tvungna att lämna sina barn hemma när de gick till jobbet.

Mary arbetade då på Postens sortering och där var det så

Foto: Bilder i Syd / Thomas Löfqvist.

Där satt de och sjöng och fyllde påsarna och dammet bara yrde. Öppna fönstren, sa jag, men det fick de inte, för då skulle lavemangspulvret kunna bli förstört.

bra att det var rast varje timme, under vilken mammorna kunde passa på att ringa hem till barnen.

– Ta fram flingor, glöm inte ställa in mjölken i kylan, och ni har väl sett till att dörren är låst. Så kunde det låta när mammorna förvissade sig om att allt var bra hemma, berättar Mary.

Hon minns också att en del mammor hade barnen i bilen utanför när de var sjuka, då kunde de springa ut dit och se hur det var med dem på rasten.

– Men Sverige var ett tryggare land då, det hade ju aldrig gått i dag att vi hade kunnat lämna barnen när vi gick och arbetade, menar Mary.

MARY ARBETADE, tog hand om barnen och skrev. Under en kortare arbetslöshet färdigställde hon sitt första teatermanus *Maria från Borstahusen* och fick det uppfört.

– Jag hade lämnat in mitt manus på Malmö stadsteater. En dag kom sekreteraren hem till mig och sa att jag hade gjort ett bra jobb, det var en bra pjäs, men att Malmö inte hade publiken som

passade skådespelet. Det var då jag fick höra talas om Landskrona teater och skickade manuset till dem i stället, berättar Mary.

Maria från Borstahusen, som handlar om Marys gamla mormor Maria Ståhl, var Marys litterära debut och pjäsen gjorde enorm succé i regi av Peter Oskarsson och gick för utsålda hus på flera platser i Sverige på 1970-talet. Den gick även som radioteater och senare arbetade hon om den till roman.

När Mary skriver så lyssnar hon efter hur det ska låta. Hon arbetar mycket med språket för att det ska bli lätt att läsa. Hon är bäst på dialoger och allt hon skriver har hänt.

– Jag har ingen utbildning så det har varit mödosamt att skriva bra svenska. Jag vet många författare som byter ut ord och sätter in svårare i sina texter, jag gör tvärtom, arbetar med orden för att de ska vara lätta att läsa.

Flera gånger har hon skrivit om dåliga arbetsförhållanden och uppmärksammat skadliga arbetsmiljöer och även lyckats påverka till förändring

av arbetsmiljölagar. En gång arbetade hon på en fabrik och upptäckte att det fanns ett rum nere i källaren där flickorna fick turas om att sitta och fylla lavemangspulver på påsar.

– Där satt de och sjöng och fyllde påsarna och dammet bara yrde. Öppna fönstren, sa jag, men det fick de inte, för då skulle lavemangspulvret kunna bli förstört. Det var ju inte nyttigt att sitta där nere, i det där dammet, det förstod jag ju.

DEN SVÄRASTE BOKEN av dem alla att skriva var *Asbestarbetarna berättar* som kom 1980. Hon bekostade själv utgivningen och sålde den när hon var ute och reste i landet. Med hjälp av en vän lyckades hon sälja 1 000 exemplar. Än i dag kan hon inte prata om arbetet med boken utan att börja gråta.

– Det är för smärtsamt att tänka på alla arbetarna jag träffade, alla som var sjuka och skulle dö. Hon torkar sig med en näsduk och samlar ihop sig, för att kunna fortsätta berätta.

Marys arbete med att skriva om då-

liga arbetsförhållanden har resulterat i förändrade lagar och hon har tilldelats flera priser: Bokhandelsmedhjälparnas pris och Moa Martinssonpriset 1989.

Nu är hon på gång med ännu en bok om sanningen, *Den vita boken*, som hon kallar den.

– Vitt står för sanningen, och nu måste jag berätta den sanna historien om något som inte berättats förr.

När jag frågar vilka författare hon själv tycker om nämner hon Moa Martinson och Maja Ekelöf som hon träffat och som hon tycker är en fantastisk författare. Hon nämner också Marit Paulsen.

Skriver gör Mary tidigt om morgnarna, det är då hon löser problemen bäst.

– Ju mer jag skriver ju mer minns jag, det är som att minnet måste knådas för att alla detaljer ska komma fram. Det är när jag sätter mig ner och börjar skriva som minnena kommer.

Men innan hon börjar skriva har hon gått och funderat mycket.

– Det går bra att tänka när man städar. Hushållsarbete är tråkigt, men det

blir roligare när jag kan gå och fundera ut vad jag ska skriva.

Disciplin behövs också för att bli författare.

– Men inte bara, man måste kunna unna sig att gå ut också och träffa folk, det är ju av dem man får uppslagen man sedan skriver om.

NÄR JAG RINGER upp Mary en kall vinterkväll för komplettering berättar hon att hon sitter inomhus i päls. Det blåser hemskt och rakt genom hennes hus vid havet i Klagshamn utanför Malmö, hon fryser hela tiden. Hennes astma har blivit värre av vädret, hon orkar inte skriva just nu. Vi pratar lite om hur det kunde bli så här kallt när det varit så mycket tal om klimatförändringar och varmare vintrar.

– Jag tror klimatet kan ordna upp sig själv. Men jag tror inte miljö och kapitalism går ihop i längden, vi kan aldrig få miljön att fungera så länge vi har kapitalism. **κ**

Tidigare publicerad i Folket i Bild nr 3 2010.

Utgivna Böcker:

- 1979 *Sorgenfri*.
- 1980 *Asbestarbetarna berättar*.
- 1980 *Maria från Borstahusen*.
- 1983 *Barnrika i krigstid*.
- 1983 *Solgårdarna*.
- 1984 *Tjänsteflickan från Naffentorp*.
- 1988 *Maria och Amalthea*.
- 1991 *Dåliga människor*.
- 1995 *Den stora bluffen*.
- 2001 *Kära mas*.
- 2009 *Den vingbrödna*.

Priser:

- 1979 BMF-plaketten för *Sorgenfri*.
- 1980 Tidningen Arbetets Låt leva-pris för *Asbestarbetarna berättar*.
- 1989 Moa-priset.
- 1992 Hedenvind-plaketten.
- 2015 Malmö stads kulturpris.